

RODINNÉ PRÁVO PODLE NOZ

PdF, jaro 2013 Anna Zemandlová

RODINNÉ PRÁVO

- **Co je podle vás předmětem rodinného práva?**
 - **Manželství**
 - **Registrované partnerství**
 - **Rodiče – děti**
 - **Náhradní rodinná péče (NRP)**

PRAMENY RODINNÉHO PRÁVA

- Jaké jsou zdroje právních pravidel pro jmenované vztahy (manželství, registrované partnerství, rodičovství, NRP)?
- Kam se podívám, když:
 - Chci vědět, jaká mají práva děti
 - Chci vědět, za jakých podmínek se můžu rozvést
 - Kdo bude podle práva otcem mého dítěte
 - Nemohu mít děti a uvažuji o adopci (osvojení)

MEZINÁRODNÍ PRAMENY

- **Úmluva o právech dítěte** (sdělení FMZV č. 104/1991 Sb.) - OSN – Výbor pro práva dítěte
- **Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod** (sdělení FMZV 209/1992 Sb.) - Evropská soud pro lidská práva (ESLP) ve Štrasburku
- Evropská úmluva o výkonu práv dětí, tzv. Haagská úmluva, Evropská úmluva o osvojení, nařízení EU (Brusel II bis) atd.

VNITROSTÁTNÍ PRAMENY

- Zákon č. 94/1963 Sb., **zákon o rodině**
- Zákon č. 40/1964 Sb., **občanský zákoník**
- **Od 1. 1. 2014?! Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník (NOZ)**
- Zákon č. 359/1999 Sb., **o sociálně-právní ochraně dětí**
- Zákon č. 301/2000 Sb., **o matrikách, jménu a příjmení,**
- Zákon č. 99/1963 Sb., **občanský soudní řád**
- Zákon č. 109/2002 Sb., **o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních)**

MANŽELSTVÍ

MANŽELSTVÍ

Manželství = trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.

VZNIK MANŽELSTVÍ

- **Za jakých podmínek lze uzavřít manželství?**
- **Manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství (snoubenci), že spolu vstupují do manželství.**

OBČANSKÝ A CÍRKVNÍ SŇATEK

- Manželství lze uzavřít **před:**
 - **Orgánem veřejné moci** (matrikář)
 - **Orgánem církve** (církevní hodnostář)

657 NOZ: „(1) Projevili-li snoubenci vůli, že spolu vstupují do manželství, osobně před orgánem veřejné moci provádějícím sňatečný obřad v přítomnosti matrikáře, jedná se o občanský sňatek.

(2) Projevili-li snoubenci vůli, že spolu vstupují do manželství, osobně před orgánem církve nebo náboženské společnosti oprávněné k tomu podle jiného právního předpisu (dále jen „oprávněná církev“), jedná se o církevní sňatek.“

OBČANSKÝ A CÍRKVNÍ SŇATEK

- Manželství lze uzavřít **před:**
 - **Orgánem veřejné moci** (matrikář)
 - **Orgánem církve** (církevní hodnostář)

657 NOZ: „(1) Projevili-li snoubenci vůli, že spolu vstupují do manželství, osobně před orgánem veřejné moci provádějícím sňatečný obřad v přítomnosti matrikáře, jedná se o občanský sňatek.

(2) Projevili-li snoubenci vůli, že spolu vstupují do manželství, osobně před orgánem církve nebo náboženské společnosti oprávněné k tomu podle jiného právního předpisu (dále jen „oprávněná církev“), jedná se o církevní sňatek.“

OBČANSKÝ A CÍRKVNÍ SŇATEK

- Před církevním sňatkem – tzv. **předoddavkové řízení** – vede matriční úřad ověřující absenci překážek pro manželství – vydání potvrzení (ne starší než 6 měsíců!)
- **„Informované ano“** - 665 NOZ - *Snoubenci při sňatečném obřadu uvedou, dříve než učiní sňatečný projev vůle (ano – ne), že jim nejsou známy překážky, které by jim bránily uzavřít manželství, že navzájem znají svůj zdravotní stav a že zvážili uspořádání budoucích majetkových poměrů, svého bydlení a hmotné zajištění po uzavření manželství.*

SŇATEČNÁ ZPŮSOBILOST

- **Kdo nemůže uzavřít manželství?**
- Způsobilost uzavření manželství = nepřítomnost některé z překážek (672 a násl. NOZ):
 - **Nezletilost** – výjimkou je přivolení soudu
 - **Nesvéprávnost**
 - **Existující manželství** (registrované partnerství, obdobný svazek uzavřený v zahraničí)
 - **Příbuzenství** (předci, potomci), **osvojení, poručenství, pěstounství**

ZDÁNLIVÉ MANŽELSTVÍ

- **Zdánlivé manželství – vady projevu sňatečné vůle** (neurčitost, žert, omyl v právním úkonu...), **vady obřadu** (absence potvrzení u církevního sňatku apod.) – o tom, že manželství není, rozhodne soud i bez návrhu

NEPLATNÉ MANŽELSTVÍ

- **Neplatné manželství** – existence zákonné překážky (nezletilost, příbuzenství, bigamie...)
- **Konvalidace** – „zplatnění“ – odpadla-li překážka, došlo-li k nápravě (např. nabytí zletilosti, zánik druhého manželství...)
- O neplatnosti rozhoduje **soud** na návrh (uzavření manželství pod pohrůžkou násilí, vyhrožování) **i bez návrhu** (bigamie, příbuzenství)

DŮSLEDKY ZDÁNLIVÉHO A NEPLATNÉHO MANŽELSTVÍ

- **Neplatné manželství se má za platné, dokud není soudem prohlášen opak**
- **Na zdánlivé manželství se hledí tak, jako by vůbec nevzniklo (důsledky v rovině dědění, majetku, dětí)**
- **U neplatného manželství dochází k podobnému vypořádání jako u rozvodu (děti, majetek...)**

PRÁVA A POVINNOSTI MANŽELŮ

- Práva a povinnosti **osobní a majetkové povahy**
- Zásada **rovnoprávného postavení manželů**
- **Osobní práva a povinnosti: úcta, povinnost žít spolu, věrnost, vzájemný respekt, podpora, udržování rodinného společenství, vytváření zdravého rodinného prostředí a péče o děti**

OSOBNÍ PRÁVA A POVINNOSTI MANŽELŮ

- Povinnost podílet se na uspokojování potřeb rodiny:

690 NOZ: „*Každý z manželů přispívá na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná. Poskytování majetkových plnění má stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy.*“

- Platí i tehdy, opustí-li jeden z manželů svévolně rodinnou domácnost, kde žije nezletilé dítě

OSOBNÍ PRÁVA A POVINNOSTI MANŽELŮ

- Zvláštní případ opuštění rodinné domácnosti:

691 NOZ odst. 2 „Žije-li s jedním z manželů společné dítě manželů, vůči kterému mají oba vyživovací povinnost, popřípadě nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti a které je svěřeno do péče manželů nebo jednoho z nich, a druhý manžel opustí rodinnou domácnost, aniž k tomu má důvod zvláštního zřetele hodný, a odmítá se vrátit, je tento manžel povinen přispívat i na náklady rodinné domácnosti. Důvod opuštění rodinné domácnosti, popřípadě důvod odmítání návratu, posoudí soud podle zásad slušnosti a dobrých mravů.“

OSOBNÍ PRÁVA A POVINNOSTI MANŽELŮ

- Rozhodování o záležitostech rodiny:

692 NOZ: „O záležitostech rodiny, včetně volby umístění rodinné domácnosti, popřípadě domácnosti jednoho z manželů a dalších členů rodiny, především dětí, které nenabýly plné svéprávnosti, a o způsobu života rodiny, se mají manželé dohodnout.“

- Nedohodnou-li se – rozhodne **soud** na návrh

OSOBNÍ PRÁVA A POVINNOSTI MANŽELŮ

- Obstarávání záležitostí rodiny:
693 NOZ: „*Záležitosti rodiny obstarávají manželé společně, nebo je obstarává jeden z nich.*“
- V běžných záležitostech rodiny – **jednání jednoho zavazuje oba** (oprava pračky, přihlášení dítěte na lyžařský výcvik apod.)
- V ostatních záležitostech rodiny – **jeden jedná jen se souhlasem druhého** (pokud jedná bez toho, lze se dovolat neplatnosti)

OSOBNÍ PRÁVA A POVINNOSTI MANŽELŮ

- Vzájemné zastoupení manželů:
696 NOZ: „*Manžel má právo zastupovat svého manžela v jeho běžných záležitostech.*“
- Zástupčí právo může vyloučit manžel svým nesouhlasem nebo jej může vyloučit soud svým rozhodnutím
- Zástupčí právo nemá manžel v případě, kdy jeden z manželů opustil rodinnou domácnost (692/2 NOZ, viz výše)

VYŽIVOVACÍ POVINNOST MANŽELŮ

697 NOZ: *„Manželé mají vzájemnou vyživovací povinnost v rozsahu, který oběma zajišťuje zásadně stejnou hmotnou a kulturní úroveň. Vyživovací povinnost mezi manžely předchází vyživovací povinnosti dítěte i rodičů.“*

MANŽELSKÉ MAJETKOVÉ PRÁVO

- 708 a násl. NOZ – manželské majetkové právo

708 NOZ: „(1) To, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů, je součástí společného jmění manželů (dále jen „společné jmění“). To neplatí, zanikne-li společné jmění za trvání manželství na základě zákona.

(2) Společné jmění podléhá zákonnému režimu, nebo smluvenému režimu, anebo režimu založenému rozhodnutím soudu.,,

- **Zákonný režim**
- **Smluvený režim**
- **Režim založený rozhodnutím soudu**

ZÁKONNÝ REŽIM

- **Součástí společného jmění je to, čeho nabyl jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství, s výjimkou toho, co**
 - a) slouží osobní potřebě jednoho z manželů,
 - b) nabyl darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl,
 - c) nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech,
 - d) nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví,
 - e) nabyl jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.

ZÁKONNÝ REŽIM

- Součástí společného jmění jsou **dluhy převzaté za trvání manželství, ledaže**
 - a) se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku, nebo
 - b) je převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny.

ZÁKONNÝ REŽIM

- Částky **výdělku, platu, mzdy, zisku a jiných hodnot z pracovní a jiné výdělečné činnosti** se stávají součástí společného jmění v okamžiku, kdy manžel, který se o jejich získání přičinil, nabyl možnost s nimi nakládat (zpravidla připsáním na účet).
- **Pohledávky z výhradního majetku jen jednoho z manželů,** které se mají stát součástí společného jmění, se součástí společného jmění stávají dnem splatnosti.

ZÁKONNÝ REŽIM

- Pravidla správy společného jmění:
 - Součásti společného jmění užívají, berou z nich plody a užitky, udržují je, nakládají s nimi, hospodaří s nimi a spravují je **oba manželé nebo jeden z nich podle dohody.**
 - Povinnosti a práva spojená se společným jměním nebo jeho součástmi **náleží oběma manželům společně a nerozdílně.**
 - Z právních jednání týkajících se společného jmění nebo jeho součástí **jsou manželé zavázáni a oprávněni společně a nerozdílně.**

ZÁKONNÝ REŽIM

- **V jiných než běžných záležitostech** - právně jednají manželé společně, nebo jedná jeden manžel se souhlasem druhého. Odmítá-li (nemůže-li) manžel dát souhlas bez vážného důvodu - souhlas manžela může nahradit soud (prodej domu, koupě akcií, postoupení pohledávky větší hodnoty apod.)
- Jedná-li právně manžel **bez souhlasu druhého manžela v případě, kdy souhlasu bylo zapotřebí**, může se druhý manžel dovolat neplatnosti takového jednání.
- Má-li být součástí společného jmění **použita k podnikání jednoho z manželů a přesahuje-li majetková hodnota toho, co má být použito, míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů**, vyžaduje se při prvním takovém použití souhlas druhého manžela. Byl-li druhý manžel opomenut, může se dovolat neplatnosti takového jednání.

SMLUVENÝ REŽIM

- Snoubenci a manželé si mohou ujednat manželský majetkový **režim odlišný od zákonného režimu** (již existující majetek, majetek nabytý v budoucnu)
- Nutná **forma veřejné listiny**
- Smluvený režim může spočívat v:
 - **režimu oddělených jmění,**
 - **v režimu vyhrazujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství,**
 - **v režimu rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu.**
- Smluvený režim lze změnit **dohodou manželů** nebo **rozhodnutím soudu.**

SMLUVENÝ REŽIM

Pravidla správy ve smluveném režimu

- Snoubenci i manželé mohou **uzavřít smlouvu o správě toho, co je součástí společného jmění** - který manžel bude spravovat společné jmění nebo jeho součást a jakým způsobem.
- Manžel, který spravuje společné jmění, právně jedná v záležitostech týkajících se společného jmění **samostatně, a to i v soudním nebo jiném řízení s výjimkou:**
 - a) nakládání se společným jměním jako celkem,
 - b) při nakládání s obydlím, v němž je rodinná domácnost manželů, je-li toto obydlí součástí společného jmění, nebo které je obydlím jednoho z nich, anebo obydlím nezletilého dítěte, které nenabýlo plné svéprávnosti a o něž manželé pečují, jakož i při ujednání trvalého zatížení nemovité věci, která je součástí společného jmění.

REŽIM ZALOŽENÝ SOUDEM

- **Soud na návrh manžela** společné jmění zruší nebo zúží jeho stávající rozsah., je-li pro to závažný důvod,
- **Závažný důvod** = nepřiměřená rizika, marnotratnost manžela, podnikání manžela , neomezené ručení (jako společník právnické osoby).
- Režim založený rozhodnutím soudu **lze změnit smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu.**
- Soud může společné jmění poté, **co je zrušil, obnovit.**
- **Rozhodnutí soudu o změně, zrušení nebo obnovení společného jmění** nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu a nesmí se obsahem nebo účelem dotknout práv třetí osoby, ledaže by s rozhodnutím souhlasila.
- **Soud může** na návrh druhého manžela rozhodnout, jakým způsobem bude společné jmění spravováno.

REŽIM ODDĚLENÝCH JMĚNÍ

- V režimu oddělených jmění **smí manžel nakládat se svým majetkem bez souhlasu druhého manžela.**
- **Podnikají-li** v režimu oddělených jmění manželé společně nebo jeden z manželů podniká s pomocí druhého manžela, rozdělí si příjmy z podnikání, jak si v písemné formě ujednali; jinak se příjmy rozdělí rovným dílem.

OCHRANA TŘETÍCH OSOB

- **Dluh jen jednoho z manželů za trvání společného jmění** - věřitel se při výkonu rozhodnutí může uspokojit i z toho, co je ve společném jmění.
- Vznikl-li dluh jen jednoho z manželů **proti vůli druhého manžela, který nesouhlas projevil vůči věřiteli bez zbytečného odkladu** poté, co se o dluhu dozvěděl, může být společné jmění postiženo jen do výše, již by představoval podíl dlužníka, kdyby bylo společné jmění zrušeno a vypořádáno.

VYPOŘÁDÁNÍ SPOLEČNÉHO JMĚNÍ

- Zrušení nebo zánik SJM (zúžení) - **likvidace dosud společných povinností a práv jejich vypořádáním.**
- Vypořádání dluhů má účinky jen mezi manžely.
- K vypořádání může dojít
 - **Dohodou**
 - **Rozhodnutím soudu**
 - **Ze zákona** (uplynutím 3 let od zániku manželství)

PRAVIDLA VYPOŘÁDÁNÍ SJM

- **Podíly obou manželů na vypořádávaném jmění jsou stejné,**
- **Každý z manželů nahradí to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek,**
- **Každý z manželů má právo žádat, aby mu bylo nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný majetek,**
- **Přihlédne se k potřebám nezaopatřených dětí,**
- **Přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, zejména jak pečoval o děti a o rodinnou domácnost,**
- **Přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění.**

ZÁNİK MANŽELSTVÍ

- **Smrtí jednoho z manželů (prohlášením za mrtvého)**
- **Rozvodem**

755 NOZ odst. 1: „*Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.*“

Přesto, že je soužití manželů rozvráceno, nemůže být manželství rozvedeno, byl-li by rozvod v rozporu:

a) se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabylo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody

b) se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma s tím, že mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé spolu již nežijí alespoň po dobu tří let.

ROZVOD „BEZ DOMNĚNKY ROZVRATU“

- Soud, který rozhoduje o rozvodu manželství, **zjišťuje existenci rozvratu manželství**, a přitom zjišťuje jeho příčiny, pokud dále není stanoveno jinak.
- Úkol: Napište návrh na rozvod manželství „bez domněnky rozvratu“.

ROZVOD „S DOMNĚNKOU ROZVRATU“

Podmínky:

- **Připojení 2. manžela** k návrhu na rozvod manželství
- Manželství trvalo min. 1 rok a manželé spolu déle než 6 měsíců nežijí (758 NOZ),
- **Dohoda na úpravě poměrů dětí** schválená soudem,
- **Dohoda na úpravě majetkových poměrů**, bydlení, a popřípadě výživného pro dobu po rozvodu

758 NOZ: *„Manželé spolu nežijí, netvoří-li manželské či rodinné společenství, bez ohledu na to, zda mají, popřípadě vedou rodinnou domácnost, s tím, že alespoň jeden z manželů manželské společenství zjevně obnovit nechce.“*

VÝŽIVNÉ ROZVEDENÉHO MANŽELA

- **Není-li rozvedený manžel schopen sám se živit** a tato jeho neschopnost má svůj původ v manželství nebo v souvislosti s ním, má vůči němu jeho bývalý manžel v přiměřeném rozsahu vyživovací povinnost, lze-li to na něm spravedlivě požadovat, zejména s ohledem na věk nebo zdravotní stav rozvedeného manžela v době rozvodu nebo skončení péče o společné dítě rozvedených manželů.
- Při rozhodování o výživném nebo o jeho výši **vezme soud zřetel**, jak dlouho rozvedené manželství trvalo a jak dlouho je rozvedeno, jakož i zda
 - a) si rozvedený manžel neopatřil přiměřené zaměstnání, přestože mu v tom nebránila závažná překážka,
 - b) si rozvedený manžel mohl výživu zajistit řádným hospodařením s vlastním majetkem,
 - c) se rozvedený manžel podílel za trvání manželství na péči o rodinnou domácnost,
 - d) se rozvedený manžel nedopustil vůči bývalému manželu nebo osobě mu blízké činu povahy trestného činu, nebo
 - e) je dán jiný obdobně závažný důvod.